

(א) לעיל נ: סהדרין מה; (ב) לקמן מה. קדושין כד; (ג) לעיל נ: קדושין כד; (ד) לעיל ט: (ה) נתיבות טו; (ו) נבא"ש אהרן רבי טו; (ז) נבא"ש אהרן רבי יוחנן; (ח) שמואל כא; (ט) מביט אמהות ט' כ"ג מדמי אמהות ט' כ"ג רש"י ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא ניהו דלבעית נפשיה: (ב) שם עד שיתפלא (אמהות) והיה ממנוה וכו' כמו שאלמדות. תלמי' וגי' המוס' ליג' לך כצ"ב בגמרא: (ג) תוב' ד"ה תמשה דברים אומרים אהרו ונתנין:

גליון הש"ס

גמ' אין גותנין זמן לחבלות. עין לעיל דף מו ע"ב מוס' ד"ה שאין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משמיה דר"י בר אבין (זאת אומרת) תלמי' (דמתי' דקמי' בו לאפוקי בגמ' י"ל רק דאין לחייבו ד' מאות ז):

רבינו הגננאל

קדמו ודנהו דיני נפשות, אין דיני אהרו דיני ממונות. אבאי, ופירק רבא כגון שהעידו עדים בבית דין על זה השור שהרג בני בעלין וברח ליתיה דלשהידו עליה בהיזק ממונ. ואקשינן הא דהאני גדין אהרו דיני ממונות וזהו ודנין אהרו דיני נפשות אם אין בעלים משלם מנין משתלם פיר' הניזק הדיק. מרידיא, פיר' ממה שחורש בזה השור ונטול שבר, גבי תם גמי יתירוה דיני ממונות ויחירוש עד שישתלם הניזק חצי נזק ואחר כך יתירוה דיני נפשות ופירק רב מאיר, זאת אומרה, שמע מינה מיהא מוניתא, דרידיא הורא ליתיה חשבא מגופא דהורא אלא מעליה דמריה דתוריה הוא. והתם מגופו מתשלם ולא מן העליה דמריה, ושכר חרישת זה השור מן העליה של בעליו הוא חשבון ואין תשלומין לתם הן העליה. איבעיא להו יש אומד לנזקין או לא. פיר', צריכין לשער האבן שהזיק אם יש בו שיעור כדי להזיק זה ההזק חייב ואם לאו פטור, או לא. ואותין למיפשטה מן הבור, מה בור מטפח ועד עשרה טפחים במיתה פטור, עשרה טפחים חייב

החובל פרק שמיני בבא קמא

אלמא בעינן אומדנא דכ"ד. אף לנזקין דהא האי קרא נזקין קאי דכתיב (ו) והכה איש את רעהו באבן או באגרופ ולא ימות וה"ל לריב לאומדו אם ראוי לגיחות זו: **גגון צרחה.** בעליו ואין חזין לו לאדם שלל צפניו: **דקביל סהדי.** על גניחות וצרה הלך אין לנו ממה לשלם וגגון דלית ליה נכסי: **סוף סוף.** כי לא דנהו דיני נפשות מהיכל משתלם האיל וצרח: ומטי מרידיא. משהין את השור לחרישה לשכירות ומשלם לניזק ואחרי כן דינהו דיני נפשות אבל קדמו ודנהו ליסקל לא מעניין צדיניה לשהיי לרידיא: **עלייה דמרה פול.** ואין צגופו של שור אלא כשאר נכסי בעליו ותם אין משלם מן העלייה: **לקטלא הוא דאמדין.** דכתיב באבן יד אשר ימות צה הכהו (במדבר לה): **אבל לנזקין.** אין אומדין דלפי' אין חפץ זה ראוי להיזק זה חייב דומיין דלמזק ככל דהו: **[מה צור].** סתם צור י' טפחים: **מאי לוא.** הא דקמני אם היו פחוסים אם חזק צו חייב: **הלמטה למעלה קחשיב.** אלמא בטפח היו ה' זקוק: **כנגד עינו.** הכהו ככותל כנגד עינו של ז' דבעינן אומדנא. וצדיניה לא צעי לאסתמוי אלא מוליה הוא דלחרע ליה: **אחור.** מעשה ידיה הוא: **ס"ש חמשה דברים אומדין ונותנין לו כו'. לא גרסינן נזק ולער וצושת:** ורפוי וצבא עד שיתרפא. כלומר לריכין צ"ד לאמוד כמה ראוי להיות נופל למשכב צחולי זה וממדין את זה ליתן לו מיד כל רפוי וצבא ומנוונות הלריכין לו עד שיתרפא: **והצדיא.** לזמן מועט והס אמדוהו לזמן מרובה: **נוסן לו כל מה שאמדוהו.** דמשמיה רחמינו עליה: **מקלר.** נופל למשכב כמו חקלרי (ר"ה דף טו:). **אסתא.** מתרפא: **מדקאמר ר"ע אפי' ענייני כו'. וחיובא דלח חייב לתת לפורע ראש האשה אלא ארבע מאות זון כמ"ק שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא היצינא כולי האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי היצינא הכי ומעשה צלח שפרע ראש האשה עניה כו' דאי ס"ד האי שיעורא דלרבע מאות דת"ק אפחות שבעיני קאמר והכל לפי כבודו לתומרה קאמר למיתב טפי לעשירים וקאמי ר"ע למימר אפילו עני שציראל עול יומר מלרבע מאות זון אמאי לא מתייב ליה לפורע ראש האשה למיתב טפי: **אללם צמים אדירים.** כל' יגעט לפטור עגמך ולא העלית צידך כלום. צדי חרסיס אין ראויס לכלום: **תנלג.** אין רשאי: **לא****

זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא. תימה ליגבו את השור לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דלס הוא גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לצעלים אם היו אומרים המתניו לי עד שאחרת צו מעט ואח"כ מסקלוהו: **ר"א משום דאמרי' איהו דאבעית אנפשיה.** תימה א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו ועוד מניא צתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד אזנו ועינו לא ילא צן חורין שנלמד והכה עד שיעשה צו מעשה משמע דטעם משום גזירת הכתוב היא ולא משום דאבעית אנפשיה:

צא.

עין משפט נר מצוה

פא א מיי פ"ה מהל' מוקי ממון הלכה ט: **פב ב מיי פ"ג מהלכות** הולת הלכה א סמג לאון קסא: **פג ג מיי פ"ה מהל'** עבדים הל' ז טו"ע י"ד ט' רכס ספיף ל': **פד ד מיי פ"ג מהל'** חובל ומזיק הלכה ז סמג עשין ע טו"ע ח"מ ט' חכ ספיף דה וספיף ל': **פה ז מיי עס הלכה יד** והלכה טו טו"ע עס ספיף יח: **פז ח מיי עס פ"ה הלכה** יא ועין צתסגות וצמ"מ סמג עס טו"ע עס ספיף כח: **פח ט מיי עס פ"ה הלכה** ה סמג עס טו"ע עס ספיף לח: **פצ י מיי עס טו"ע עס** צד י מיי עס טו"ע עס ספיף לט: **פצב כ מיי עס ה' יא** טו"ע עס ספיף כד וספיף מט: **פצג ל מ מיי עס פ"ב** הלכה כ סמג עס טו"ע עס ספיף ט: **פצד טו"ע עס ספיף ט:**

מוסף רש"י

מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. משנה היא (לעיל נ:) אחד ההופר צור ואחד ההופר שיה מעשרה חייב נפילת שור ומתו, אם כן למה נאמר צור, מה צור שיש צלמו לו להמית, ושינו עשרה טפחים, דסמג צור אינו פחות מעשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית ומאי ניחא עשרה טפחים (סנהדרין מה). כנגד עינו. שגכה ככותל והצעתו בקול ואינו רואה או תמחש (קדושין כד). המבעית את חבירו. תקע לו בלזנו פתאום ועצמו, דלא עבד ליה מעשה צגופו (לעיל נ:). פטור מדיני אדם. לשלם, ודמי דיני שמים. פורענות לשלם לרשעים שמתנין להפסיד. את יצראל (גיטין ג). משפור לעדה ולעניים. שכול להצילו לניד לאמודו אם לאו אגרוף זה נעשת כגמל, זו ואם חל לאו יתלם שמתנת חלשותו של זה ורסומו תגלל (לעיל צ:).

רבינו הגננאל (המשך)

העין וכיצדא בהן צריכין אומד אם יש בו שיעור להזיק זה ההזק או לא. תא שמע שמי' החיטני אומ' מה אגרוף מיוחד שמשפור וכול', שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה. אמר רבא אמדוהו למוליה יומא וברא ועבד עבודה מפלגיה דיומא גותנין לו דכולי יומא כמו שאמדוהו, מאי טעמא מן שמריא רחיס עליה. ותניא נמי הכי. רקק והגיע בו הרוק, לא שנו אלא בו בעצמו אבל בגדרו פטור. ודייקין, זאת אומרת המבזה חבירו בדברים פטור מכלום. הכל לפי כבודו. ירושלמי. חד אמר בשם ריש לקיש המבייש הזקן נותן לו בושתו משלם. חד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא. רוצי אנתן אלו בני חורין שירדו מנכסיהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב כול'. איבעיא להו, תנא קמא דקתאני רקק והגיע בו הרוק, העביר טליתו ממנו, פרע ראש האשה, נתן לה ת' וזו הכל לפי כבודו, לקולא קאמי' דאי איתיה המתבייש עני יתיב ליה טפי מארבע מאה זון, ופטור. מדקאמרי ר' עקיבא וכולן רואין אותן כאלו הן בני חורין שירדו מנכסיהן, שמע מינה תנא קמא לקולא קאמי', דאי אית ליה עני מתבייש, פותנין מת' וזו ויהיבין ליה לפי כבודו. ואקשינן לר' עקיבא שנתן זמן לזה שפרע ראש האשה, ומי יתיב זמן לחבלות. ופרקינן, לחבלות דחסריה ממונא לא יתיבין לה זמן אבל לבשת דלית בה חסרון ממון (לא) היבין זמן. שימרה כשראה אותה עומדת על פתח חצרה שבר הפך כול', עד לא אמרת כלום שהחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור. והתניא אמר לו ר' עקיבא, אדם רשאי לחבל בעצמו. ומתניתין הכי קתאני

אלמא בעינן אומדנא דבי דינא והא כיון דגמור דינא לקטלא לא משהינן ליה לאומדנא דבי דינא ולא מענינן לדיניה ואמינא להו אנא אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקינן כגון שברח אי ברח כי לא דנהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים דקביל סהדי וברח סוף סוף מהיכא משתלם אמרידיא אי הכי תם גדייניה דיני ממונות ברישא ונשתלם מרידיא והדר גדייניה דיני נפשות אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא: איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ת"ש (מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים

אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הזקן בו חייב מאי לאו מומטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא מומעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתוקה ביה בעינן תא שמע (ג) הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירושו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (ה) דאבעית נפשיה כדתניא (ד) המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים כיצד תקע באזנו וחירושו פטור האחזו ותקע באזנו וחירושו חייב ת"ש יחמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא (ו) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא כמה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נוקא או לא מאי ת"ש (ז) שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא היבין ליה דכולי יומא מן שמריא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא (ח) לא שנו אלא בו אבל בגדרו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא (א) משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו (וכו'): איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב

שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ש"מ: ומעשה באחד שפרע ראש האשה (וכו'): ומי היבין זמן והאמר רבי (ו) חנינא (ז) אין נותנין זמן לחבלות כי לא יתיבין ליה זמן לחבלות דחסריה ממונא אבל לבושת דלא חסריה ממונא יתיבין: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא

במיתה אבל מטפח עד עשרה לענין נזקין דינם אחד, שמע מינה אין אומד לנזקין, ובנזקין כל שהוא חייב ודחינן, לעולם יש אומד לנזקין והכי קאמי' עשרה איכא מיתה תשעה נוקא איכא במיתה פטור, ובנזקין מידי דשיעורא דמיתוק אמדינן ליה. תא שמע הכהו על עינו וסימאה כול' עבד יוצא לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כול' אין עבד יוצא לחירות, דמי' ושחתה עד (שיתכוון לשחתה) דעבדי ליה השחתה. ודייקין הכהו כנגד עינו אמאי אינו יוצא לחירות לאו משום דבענן אמדיי להיהא הכאה דמחיהא או מעורת אי לא, ושמעין מינה בענן אומדנא. ודחינן לעולם לא בענן אומדנא והכי כנגד עינו ואינו רואה משום דאמרינן הוא בעית נפשיה, כדנתיא המבעית את חבירו הוא פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים, כיצד תקע באזנו וחירושו פטור, מאי טעמא איהו מבעית נפשיה. אחזו ותקע בו וחורש חייב. את שמע וכולן, הני חמשה דברים, אומדין אותו ונותנין לו מיד. אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמה שאמדוהו וכול'. ואמרינן, למימד מהכ כזו בכמה ימים מתרפא ובכמה טמים צריך להתרפות בהן. ואמרינן מימד כמה לא קא מביעיא לן, דודאי בעי אומדנא. כי קא מביעיא לן למימד חפצא, כגון האבן או